

На завершення своєї роботи хотів висловити особисту думку: як майбутній педагог, вивчаючи праці А. Макаренка, був захоплений його ентузіазмом, самодисципліною, цілеспрямованістю та результатами педагогічної діяльності: врятувати тисячі дитячих життів, виховати та дати фактично нове життя – це вартує великої поваги.

Обираючи професію вчителя, я розумію, що буду нести відповідальність не за одну дитину, а за клас, у якому до тридцяти різних за характером, темпераментом, соціальним статусом, захопленнями, інтересами та смаками ще неформованих особистостей, для яких повинен стати наставником, психологом, другом у розумних межах.

Тому у своїй майбутній педагогічній діяльності я буду використовувати настанови А. Макаренка та його напрацювання, адаптуючи їх до нашого сьогодення. Якщо головна мета видатного педагога – це зміна на краще життя дитини, то мета та завдання педагога сучасності – його збереження.

Література

1. Макаренко А.С. О воспитании. М.: Политиздат, 1990. 415 с.
2. Ярмаченко М. Д. Макаренко Антон Семенович // Енциклопедія освіти / Головний редактор Василь Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 471–472.
3. Петровський В. В., Семененко В. І. Солодкі захоплення педагога-чехіста. *Історія України: Заборонені кохання: Особистості. Долі. Почуття*. Харків, 2010. С. 221–232.
4. Любар О.О. та ін. Історія української педагогіки / за ред. М.Г.Стельмаховича. Київ. 2000.
5. Павлова М.П. Педагогічна система А.С. Макаренка. Москва, 1963.
6. Ніжинський М.П. А.С.Макаренко и педагогика школы. Київ, 1976. Педагогическая система А.С. Макаренка. Москва, 1973.
7. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. Москва, 1979.

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Михайлов В. В.

***Студент магістратури ННІПППФВК
Науковий керівник – доц. Холковська І. Л.***

Зміст і структура ціннісного ставлення майбутнього вчителя до фізичної культури задаються тими її цінностями, що об'єктивно для неї властиві. Природно, це пов'язано з аналізом певних типів ставлення студентів до цінностей фізичної культури. Ставлення до цінностей фізичної культури є атрибутом професійно-педагогічної діяльності вчителя будь-якого фаху. З урахуванням цього, доцільно зупинитися детальніше на аналізі категорії «цінність», а потім на змісті ставлення до них сучасних учителів.

Під змістом цінностей фізичної культури розуміються особливості компонентів культури, перш за все, свідомості, відчуттів і поведінки, що дозволяють людині задовольняти свої потреби і слугують орієнтирами соціальної і професійної активності, спрямованої на досягнення суспільно значущих цілей [2]. Цінності набувають педагогічного сенсу, коли людина їх «бачить», коли вони викликають у неї ціннісне спрямування.

Цінності різних сфер життєдіяльності людини, у тому числі і професійної, досить докладно досліджені педагогами і психологами С. Архангельським, О. Дробницьким, Я. Клибанівським, Б. Оліпанським, А. Остаповим, Є.Шияновим та

іншими. Великий вплив на перші педагогічні дослідження мали праці філософа В. Тугарінова.

Фізична культура є складним компонентом професійної культури вчителя. У його педагогічній діяльності вона є важливим чинником розвитку цілісності особистості як самого педагога, так і його вихованців.

А. Остапов поділяє цінності на матеріальні та духовні залежно від характеру потреб і способів їх задоволення. Духовні цінності, у свою чергу, поділяються на пізнавальні, наукові, естетичні, художні, моральні. Пізнавальні і наукові цінності відображають істину пізнання об'єктивної реальності, естетичні і художні – красу, моральні – почуття обов'язку, совість, гідність [5, с.58].

Цінності трудової діяльності знаходять своє відображення в конкретній професійній діяльності. Вони містять всі духовні цінності. Особливості професійних цінностей зумовлені роллю професії у житті суспільства і окремої людини. У зв'язку з цим, і дослідження вчених-педагогів спрямовані на виявлення позитивного ставлення вчителів і учнів, зокрема, до фізичної культури. Методологічно правильною є позиція тих дослідників, які ставлення майбутніх учителів до цінностей фізичної культури вивчають у комплексі їх ставлення до тих цінностей, що співвідносяться з цілями навчання і виховання підростаючого покоління. Для багатьох молодих людей, особливо для студентів педагогічного ЗВО, різні аспекти і явища дійсності відображають конкретні цінності, оволодіння якими є метою їх діяльності. Ставлення до цінностей розуміється ще і як мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості. Педагоги, як правило, бачать цінності у змісті освіти і тому розглядають їх тільки в структурі виховних відносин. Під виховними відносинами, в цьому випадку, розуміється сукупність взаємин між викладачем і студентом, наявність позитивних орієнтацій на цінності освіти [5].

Відсутність єдиного визначення ціннісних орієнтацій студентів обумовлена не тільки різними підходами до їх вивчення, а й складністю самого феномену, його функціональною і структурною близькістю до деяких інших компонентів свідомості: настанови, ставлення, спрямованості, мотивів, потреб, інтересів, поглядів, уявлень тощо. Цінність – результат загальносоціального розвитку, продукт соціокультури [1; 2]. Ціннісні орієнтації розглядаємо як результат інтепрізації студентом суспільних цінностей.

Завдання виховання – забезпечити свідомий вибір студентом суспільних цінностей і формування на їх основі стійкої, несуперечливої індивідуальної системи ціннісних орієнтацій, здатної забезпечити саморегуляцію студента, мотивацію його поведінки і діяльності. В свою чергу, достатньо високий рівень сформованості ціннісної орієнтації дозволяє студенту адекватно сприймати і оцінювати явища і предмети, що оточують, встановлювати не тільки суб'єктивну цінність (для себе), а й об'єктивну (для всіх), тобто орієнтуватися в світі матеріальної і духовної культури суспільства. У цьому полягає одна з форм індивідуалізації та соціалізації студентів одночасно [4].

Ціннісні орієнтації можна зобразити як багаторівневу систему у зв'язку з різноманітною ієрархією цінностей, що лежать в її основі. Залежно від підстави розмежування можна виокремити такі групи цінностей: цінності-предмети як об'єкти наших оцінок і цінності-значення, які самі є еталонами оцінок і є думками, переконаннями, уявленнями суб'єкта про те, що є цінністю; цінності матеріальні і духовні (пізнавальні, наукові, етичні, фізичні тощо); цінності-норми, цінності-ідеали, цінності-засоби (за характером їх участі в регуляції поведінки); цінності професійні, суспільні, дозвіллеві тощо (залежно від виду діяльності, в якій бере участь студент). У зв'язку з цим, доцільно використовувати поняття

«професійно ціннісні орієнтації» як сукупність ставлень студента до професійної діяльності, до самого себе як професіоналу.

Варто виокремити найбільш загальні аспекти професійно ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, в які включені цінності фізичної культури: цінності, що зумовлюють вільне самовизначення і самоствердження в професійній діяльності, відображені в її результатах і наслідках для суспільства, людей; цінності, що визначають якнайповнішу самореалізацію студента в праці відповідно до його здібностей і можливостей, що виявляються в задоволеності працею, умовами для самовдосконалення; цінності, що характеризують творчі можливості організації оптимального режиму й умов індивідуальної і колективної праці, що забезпечують високу продуктивність, самовіддачу, сприятливий соціально-психологічний клімат для студентів; цінності, що розкривають значущість використання рекреативно відновлювальних заходів у вільний час, здорового способу життя в цілому, під впливом яких підвищуються професійна надійність і дієздатність фахівця, формується його соціальне здоров'я, оптимізм [2].

Професійна підготовка до діяльності передбачає розвиток певних якостей і властивостей у майбутнього фахівця, що неможливо формувати поза зразком, еталоном. Ним слугує професійний ідеал, в структурі якого представлені цінності фізичної культури: здоров'я, соматична зовнішність, функціональний стан, розвинені психофізичні здібності тощо. Він входить у загальну систему професійно-ціннісної орієнтації студента як вищий її компонент. Нормативний зразок ідеалу, відображений у кваліфікаційній характеристиці, постає як близька перспектива для студентів, ідеал для цілепокладання – як віддалена. Ідеал в усіх відношеннях багатше за норму, оскільки норма визначає дещо усереднене, а ідеал відображає зразковість.

Для того, щоб цілеспрямовано впливати на професійно ціннісну орієнтацію студентів, необхідно повідомляти їм «готові» уявлення про цінності, розкривати перед ними об'єктивну значущість тих або інших форм життєдіяльності, професійної поведінки. Важливо так організувати реальний процес професійної підготовки, щоб ці цінності верифікувалися, перетворювалися на перевірені особистим досвідом реальні мотиватори соціально-професійної поведінки [3].

Будь-яка інформація ціннісного характеру сприймається особистістю крізь призму цієї спрямованості і доповнюється емоційним і поведінковим компонентами. Знаючи зміст ціннісної спрямованості індивіда, можна прогнозувати загальні лінії його соціально професійної поведінки в тривалій життєвій перспективі. Формування професійно ціннісної орієнтації студентів є однією з найбільш важливих і відповідальних функцій освітнього процесу у ЗВО, потребує постійного звернення до аксіологічної проблематики в навчальній і позааудиторній діяльності х фізичного виховання, широкого взаємоузгодженого використання методів теоретичного і духовно-практичного впливу на свідомість і поведінку майбутніх фахівців [3]. Критеріями розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до фізичної культури є його зміст і діяльнісні характеристики. Зміст ціннісного ставлення студентів до фізичної культури відображає конкретні мотиви, ціннісні орієнтації та цілі особистості. Діяльнісні характеристики ціннісного ставлення студентів до фізичної культури відображають ступінь інтеріоризації й актуалізації її цінностей та їх вплив на особистісний та професійний розвиток майбутнього вчителя.

Представляючи зміст фізичної культури як сукупність мотиваційних цінностей, що мають велике значення для суспільства в цілому, колективів і для

кожної особи окремо, зі всього різноманіття цінностей нами виокремлені, перш за все, ті, що є найбільш важливими для майбутніх учителів. Під час їх конкретизації використовувалися матеріали інтерв'ювання та анкетних опитувань студентів педагогічного університету. Для більш глибокого дослідження кількісних і якісних аспектів питання, що вивчається, відповіді респондентів не обмежувалися жорсткими межами, що дозволило отримати більш повне уявлення про ті цінності, які мають для них специфічне значення. У відповідях студентів знайшли відображення такі явища і особливості фізкультурно-спортивної діяльності, що були для них особливо привабливими. Дослідженням було охоплено 90 студентів 3-4 курсів.

Ми згрупували індикатори-цінності, надавши їм умовні назви – «фізичний стан», «самосвідомість», «відчуття», «інтерес», «спосіб», «успіх». Таким чином, в кожній підгрупі залишилися тільки по три індикатори цінностей, яким студенти дали найбільш високі оцінки. В процесі спілкування зі студентами ми уточнювали зміст мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної культури, яке вони вкладали в розуміння кожного з виокремлених індикаторів цінностей.

Перша група індикаторів «Фізичний стан» об'єднує три цінності фізичної культури. Перша цінність – «засіб зміцнення і відновлення здоров'я» – розуміється студентами як природний процес, участь в якому сприяє організації здорового способу життя. Другий індикатор цінності – «вміння та навички самовдосконалення» – розуміється студентами як оволодіння спеціальною системою теоретичних, методичних і практичних знань і вмінь, необхідних для вирішення питань особистого фізичного самовдосконалення. Третій індикатор цінності фізичного розвитку – «підвищення психофізичних можливостей» – розуміється студентами як спосіб активізації свого психофізичного стану.

Друга група індикаторів «Самосвідомість» – виокремлена на основі цінностей фізичної культури, що умовно об'єднані в групу «самосвідомість». Перший індикатор – «усвідомлення свободи володіння своїм тілом, знання і розуміння його можливостей» усвідомлення студентами значущості гармонійного розвитку всіх систем і функцій свого організму, що забезпечує прояв свободи в життєдіяльності. Другий індикатор цінності самосвідомості розуміється студентами як «усвідомлення своїх рухових можливостей», розвиток яких необхідний для координації рухів. До третього індикатора вищезгаданої цінності була віднесена цінність «загартування». Під цією цінністю студенти розуміли необхідність щоденних загартувальних процедур, що визначають необхідну стійкість організму як передумову повноцінної реалізації в життєдіяльності і професійній діяльності.

Третя група цінностей «Відчуття». Під першим індикатором майбутні вчителі розуміють радість, насолоду руховою діяльністю. Другий індикатор цінності розкривався ними як показник внутрішнього і зовнішнього стану особистості у процесі виконання різноманітних фізкультурно-спортивних видів діяльності. Третій індикатор сприймався як свідомо включеність у широку мережу життєрадісних переживань під час спостереження за видовищними заходами.

У четверту групу «Інтерес» входять індикатори цінності таких трьох видів. Перший з них – необхідність оволодіння такою системою знань, умінь і навичок, що необхідна для роботи в педагогічному колективі. Друга цінність-індикатор сприймається ними як мотиваційно-ціннісне ставлення до занять з фізичної культури, що забезпечують формування і розвиток особистісних професійно значущих якостей. Третій індикатор цінності сприймався студентами як активність

особистості, що виявляється в творчому підході до оволодіння фізкультурно-спортивною діяльністю.

Група цінностей «Спосіб» представлена також трьома індикаторами. Під цією цінністю майбутні вчителі розуміють психологічний контакт студентів у процесі фізкультурно-спортивної діяльності. Під другою – успішне формування позитивної взаємодії між викладачем і студентом, необхідної для вирішення освітньо-виховних завдань. Третій індикатор цінності характеризує розвиток комунікабельності студентів, необхідної для успішного виконання фізкультурно-спортивної діяльності.

Шоста група цінностей «Успіх» завершує нашу типологію. Її перший індикатор розуміється як завершальний етап занять, що виявляється в досягненні мети. Другий індикатор несе в собі поняття самоствердження, відчуття задоволеності собою і близьким оточенням. Третій індикатор сприймається майбутніми вчителями як процес усвідомлення соціальної ролі професії вчителя, формування задоволеності вчительською професією, розвитку вольових якостей особистості. Перераховані групи цінностей фізичної культури реалізуються в педагогічній діяльності інструментального типу. По суті, це цінності, що слугують засобом досягнення цілей виховання.

Література

1. Галузяк В. М. Мотиваційно-ціннісні детермінанти індивідуального стилю педагогічного спілкування. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Вінниця, 1999. №1. С. 96-106.
2. Клибанівський Я. В. Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до занять фізичною культурою у неспортивних закладах освіти. *Сільське господарство та лісівництво*. 2017. № 6(2). С. 213–221.
3. Корж Н. Ефективність технології формування ціннісного ставлення студентів до фізичної культури в процесі самостійних занять. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017. № 3. С. 59-64.
4. Корольова Н. Педагогічні аспекти формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до фізичної культури та спорту. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки*. 2019. № 2. С. 168-177.
5. Остапов А. В. Сформованість ціннісного ставлення студентів до фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2015. Вип. 4. С. 57-60.
6. Холковська І.Л. Педагогічні умови формування у майбутніх педагогів ціннісних установок на творчу самореалізацію в професійній діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія»*. Випуск 54. Вінниця, 2018. С. 150-154.